RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Vankila-aikaisen vakavan rikollisuuden ehkäiseminen ja vankilaturvallisuutta vaarantavien vankien sijoittaminen

Johtajapäivät 30.9.2021

Mika Antikainen

1

Taustaa

Valtioneuvoston periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta (2013)

Rangaistusaikana lisätään tuomittujen niitä valmiuksia, jotka tukevat rikoksetonta elämää, edistävät järjestäytyneestä rikollisryhmästä tai sen toiminnasta irtautumista ja edistävät elämänhallintaa."

Eri viranomaisten toiminnassa huomioidaan se, ettei järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä edes välillisesti lisätä.

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset (2015)

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia rajoitetaan parhaiten sijoittamalla järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluviksi tunnistetut vangit suljettuihin vankiloihin, joissa heitä voidaan valvoa tarpeen mukaisesti. Rikollisvaikuttajat ja väkivaltaista radikalismia levittävät vangit tulee sijoittaa tarpeellisen valvonnan alaisiksi suljettuihin vankiloihin. Riippuen näiden erityisryhmiin kuuluvien vankien todennetusta edistymisestä ja irtaantumisesta rikollisesta alakulttuurista heidät voidaan sijoittaa avoimempiin olosuhteisiin hallitusti.

Oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus v. 2017-2020

Rikosseuraamuslaitos laatii järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittymisen ehkäisyn toimenpidelinjaukset ja tehostaa toimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään radikalisoitumista ja ääriliikkeiden toimintaa vankiloissa.

2

Taustaa

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittymisen ehkäisyn toimenpidelinjaukset (2018)

Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa tulee kouluttaa tunnistamaan järjestäytyneitä rikollisryhmiä ja rikollisryhmille tyypillisiä organisaatiorakenteita, tavoitteita ja toimintatapoja.

Järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä toimiva tuomittu tai vanki tulee sijoittaa sellaiseen vankilaan ja vankilan osastoon, jossa hänen toimintaedellytyksiään ja muihin vankeihin kohdistuvia vaikutusmahdollisuuksia voidaan riittävällä tavalla rajata ja häneen on mahdollista kohdistaa riittävää valvontaa.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien kanssa on syytä harjoittaa mahdollisimman normaalia vuorovaikutusta luottamussuhteen synnyttämiseksi ja muutosmotivaation aikaansaamiseksi.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien ja tuomittujen kanssa työskentelyssä on huomioitava viranomaisiin kohdistuvan painostuksen ja häirinnän mahdollisuus.

Rangaistusajan suunnitelmassa on korostettava järjestäytyneestä rikollisryhmästä irtautumiseen liittyviä tavoitteita.

Vankiloiden, joihin on sijoitettu järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia vankeja, tulee huomioida rikollisryhmien välisien konfliktien mahdollisuus varautumissuunnitelmissaan.

3

Taustaa

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittymisen ehkäisyn toimenpidelinjaukset (2018) JATKUU

Lupaharkintaan liittyvissä päätöksissä ja lupaehdoissa tulee aina huomioida järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan rajoittamiseen liittyvät tarpeet ja tavoitteet.

Järjestäytyneeseen rikollisryhmiin kuuluvia vankeja tai tuomittuja koskevia hallinnollisia päätöksiä tekeville virkamiehille on luotava riittävät ajalliset resurssit ja juridinen tuki asianmukaisten päätösperusteiden laatimista varten.

Suljettujen vankiloiden on luotava riittävästi koulutettu ja resursoitu turvallisuuteen liittyvän tiedon keräämiseen, analysoimiseen ja viranomaisyhteistyöhön keskittyvä ryhmä, joka tuottaa järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan liittyvää tietoa yksikön johdon käyttöön. Avovankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on myös huolehdittava riittävän tiedon hankkimisesta keveämmällä organisaatiorakenteella.

Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tulee huomioida järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien asiakkaiden vastaanottamiseen liittyvät turvallisuusriskit suhteessa muihin asiakkaisiin ja henkilökunnan työturvallisuuteen.

Henkilökuntaa tulee kouluttaa järjestäytyneestä rikollisryhmästä irtautumisen puheeksi ottamiseen.

Irtautumiseen liittyvään suunnitelmalliseen exit-toimintaan tulee panostaa kaikissa yksiköissä, joissa työskennellään järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuluvien vankien tai asiakkaiden kanssa

4

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen havaintoja 1/2

Vankilan rakenteellinen ja toiminnallinen avoimuus helpottanee jr-vankien muihin vankeihin kohdistamaa painostamista ja selittänee myös omasta pyynnöstään erillään asutettujen vankien suurta määrää. Vankilassa ei ole pystytty järjestämään rangaistusten täytäntöönpanoa siten, että vangit voisivat suorittaa rangaistuksen rauhassa ilman muiden vankien kohdistamaa painostusta tai uhkaa. Tilannetta on pidettävä vankien turvallisuuden takaamisen kannalta vakavana.

Osastosijoittelusta tehtyjä päätöksiä ei voida pitää onnistuneina, jos vankilan avoimimmilla osastoilla on jr-vankeja, joiden harjoittaman painostuksen tai uhkailun vuoksi osa vangeista ei halua näille osastoille siirtyä, vaikka he muutoin soveltuisivat osastoille. Ymmärrettävää on, että vankien keskinäisistä suhteista ja mahdollisesta painostuksesta voi olla vaikea saada tietoa. Kun ongelma tunnetaan ja henkilökunnalla on tietoa ja havaintoja asiasta, niitä tulisi myös käyttää vankilan toiminnassa ja päätöksenteossa.

5

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen havaintoja 2/2

Osastosijoittelupäätöksiä tehtäessä tulee tarvittaessa käyttää kaikkia mahdollisia tietoja, kuten Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten itse tekemiä havaintoja ja saamia tietoja, vankien tai heidän omaistensa kertomia tietoja sekä muilta viranomaisilta ehkä saatuja tietoja. Näin kyettäneen saamaan riittävät perusteet muihin vankeihin turvallisuusuhkaa kohdistavien vankien asianmukaisesta osastosijoittelusta päättämiseksi. Vankilan rakenne mahdollistaa hyvin turvallisuuden ylläpitämisen, koska vankila voidaan jakaa ja on jaettukin pienehköihin osastoihin. Tällöin vääristynyt tilanne, jossa eräät vangit osastosijoittelunsa ansiosta voivat mahdollisimman laajasti vaikuttaa muiden vankien turvallisuuteen, voitaneen korjata.

CPT:n suositukset Suomelle v. 2020

CPT pyytää jälleen Suomen viranomaisia ryhtymään päättäväisempiin ja ennakoivampiin toimenpiteisiin vankien välisen väkivallan ja uhkailun ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi.

6

Toimenpide-esitykset 1/7

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjausten toteuttaminen
- Valtakunnallinen strategia ja linjaus
- Henkilökunnan profiilin nostaminen

Vankisijoittelun suunnitelmallisuus
- Järjestäytyneeseen rikollisuusryhmittymiin kuuluvat ja myötävaikuttajat
- Vankilaturvallisuutta vaarantavat vangit
- Sijoittamisperusteiden avoimuus vangeille

Neljässä vankilassa otetaan käyttöön valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan turvallisia (erityisen toiminnan) osastoja
- 15 osastoa, yhteensä 151 vankipaikkaa
- Riihimäen vankila 80-paikkaa (8 osastoa)
- Turun vankila 39-paikkaa (3 osastoa)
- Sukevan vankila 22-paikkaa (2 osastoa)
- Mikkelin vankila 10-paikkaa (2 osastoa)

7

Toimenpide-esitykset 2/7

Arviointikeskukset tekevät sijoituspäätökset
- Yhdenmukainen riski- ja tarvearvio sijoittamisen perusteista
- Keskushallintoyksikkö tekee sijoituspäätöksen yksittäistapauksessa VL 1 luku 10 §

Rita- ja ransutyöskentely yhteistyö Arke+vankila (Ransun tavoitteet rikollisuudesta irtaantumiseen)

Osastojen toiminnan ja päiväjärjestysten samankaltaisuus
- Osastot erillään muusta vankilasta (rakenteelliset eroavaisuudet)
- Toiminta osastoittain erillään muista osastoista ja muista vangeista
- Poistumisluvat, tapaamiset ja muut lupaehdot (yhtenäinen käytäntö)
- Ei yksintyöntelyä
- Uusien toimintaohjelmien kartoitus (väkivaltavaltarikoksista tuomituille palvelut)

Exit-toiminnan tehostaminen

8

Toimenpide-esitykset 3/7

Valvonta- ja erityishenkilöstön koulutus ja tukeminen
- Lähityö ja dynaaminen turvallisuus työskentelytapana, vuorovaikutuskoulutus
- Työnohjaus ja vertaistuki (työssä jaksaminen)
- Toimintamalli uhkatapauksissa, kriisinpurku, debriefing
- Tietojärjestelmien koulutus ja rekisterien tehokas hyödyntäminen
- Tiedonhankintakoulutus
- Turvallisuuskoulutus, ensiapu- ja voimankäyttökoulutus
- Maalittamisen ehkäiseminen

Turvallisuustiimien yhdenmukainen toiminta
Tekniset järjestelmät (kameravalvonta, puhelimien paikannus, Drone)
Valtakunnallinen tarkastustoiminta
Toiminnan ”omavalvontajärjestelmän” laatiminen

9

Toimenpide-esitykset 4/7

Henkilöstömitoitus
- Osastojen päiväaikaisen henkilöstömitoituksen vahvistaminen
- Henkilöstön työturvallisuuden lisääminen välttämällä yksintyöskentelyä osastoilla
- Vankien rangaistusajan suunnitelmien edistäminen
- Lisätään vankien edellytyksiä ja mahdollisuuksia rikollisesta toiminnasta irtaantumiseen (exit-toiminta).
- Sellin ulkopuolisen ohjatun aktiivitoiminnan lisääminen
- Tiedonhankinnan, analyysitoiminnan ja raportoinnin kehittäminen sekä viranomaisyhteistyön lisääminen. Toiminnalla vahvistetaan turvallisuuden johtamista ja tehostetaan ajankohtaisen operatiivisen tilannekuvan ylläpitämistä.

10

Toimenpide-esitykset 5/7

Operatiivisen tilannekuvaryhmän muodostaminen (1/vko)

- Keskushallintoyksikkö, turvallisuus (pj)
- Keskushallintoyksikkö, laillisuusvalvonta
- Risen krp-yhdyshenkilöt
- Arviointikeskus, Esra
- Arviointikeskus, Ipra
- Arviointikeskus, Lsra
- Riihimäen vankila
- Turun vankila
- Sukevan vankila
- Mikkelin vankila

11

Toimenpide-esitykset 6/7

Operatiivisen tilannekuvaryhmän tehtävät

- linjaa vakavasti vankilaturvallisuutta vaarantavien vankien arviointiperusteita
- toimii vankisijoittelun tukena
- antaa operatiivista eli juridista, toiminnallista ja hallinnollista tukea vankiloille, yhdyskuntaseuraamustoimistoille ja arviointikeskuksille
- tuottaa säännöllisin väliajoin tilannekuvaraporttia
- parantaa tiedonkulkua ja tilannekuvan raportointia
  - rikosseuraamusalan virkamiesten tietoisuus jr-tilannekuvasta on ajantasainen ja riittävä (Tiimerin käyttö?)
- lisää tiedonhankinnan toiminnan näkyvyyttä ja avoimuutta
- tiedonhankinnan menetelmien kehittäminen

12

Toimenpide-esitykset 7/7

Risen turvallisuusjohtaminen sekä kokous- ja palaverikäytännöt
Valtakunnallinen tilannekuvapalaveri 1/kk
- Keskushallintoyksikkö, arviointikeskukset, vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot
  - naisvangit, tutkintavangit, yhdyskuntaseuraamusasiakkaat

Risen henkilöstön koulutus
- Exit-toiminta
- Tietojärjestelmien koulutus ja rekisterien tehokas hyödyntäminen
- Tiedonhankinta

Turvallisuustilastoinnin kehittäminen palvelemaan tilannekuvan ylläpitämistä
Viranomaisyhteistyön kehittäminen
- Poliisiyhteistyösopimuksen päivittäminen Rise 2.0 –organisaatioon

Kouluttamattoman valvontahenkilökunnan määrä
- CPT:n ja AOA:n viime aikaiset kannanotot
  - CPT suosittelee että kaikissa vankiloissa on riittävästi asianmukaisen koulutuksen saanutta henkilökuntaa (erityisesti valvontahenkilöstöä)
- Vartija ja rikosseuraamustyöntekijä
- Jussi Pajuojan selvitys rekrytointi- ja koulutusjärjestelmän tarpeista

13

Lopuksi

Tehokasta rikollisuuden estämistä on vaikuttaa rikollisjärjestöihin liittyviin rekrytointeihin ehkäisevästi, estää vankiloiden huumausainekauppaa sekä vähentää muihin vankeihin kohdistuvaa painostusta ja uhkausta sekä lisätä ja tukea rikollisuudesta irtaantumista.

Henkilöstön työturvallisuus ja työssäjaksaminen keskiöön.

14